

Interjú a Hídépítővel

*„Mester, melyik a legfőbb parancs a Törvényben?”
Jézus így felelt: „Szeresd Uradat Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez a legfőbb: az első parancs. A második hasonló ehhez: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat. E két parancsolaton függ az egész törvény és a próféták.*

Mt. 22, 36-40

Húsvét előtt hirtelen bejött a meleg. A fiatal lányok ezt előbb megérezték, mint az idősebbek. Ez utóbbiak óvatosabbak. Már sokat tapasztaltak. Tudják, hogy bármikor jöhet egy hideg áramlat és fagy. Mint a bokrok és a fák. Az orgona teljes virágban, míg a gyertyán épp’ csak bimbózik. A Keletinél találkoztunk. Éppen beért a délután négyórás Püspökladányi személy. Az emberek tódultak ki a főbejáraton. Mindenki sietett valahová, a dolgára. A bolíviaiak nem. Ők ott dolgoztak a téren. Zenéltek és mosolyogtak. Hogy kerültek ide – kérdeztem magamban? Aztán beültünk a Park-szálló halljába. Csend, halk zene. Ami kint zárva volt, itt megnyílhatott – egy időre.

- Igen. A Bokor. A gyökerek. Gyermekkorom nagy részét, 14-15. éves koromig meghatározta. Apámon, édesanyámon és nagybátyámon, Laci bácsin keresztül véremmé vált mindaz az érték, amit ez a szó és a mögötte lévő életgyakorlat jelent. Ez a családból jön, de nem egy hagyománytisztelet. Ez egy jó életvitel tisztelete. Fontos részének nevezhetném. Jó, mert aktív, emberközpontú, hibákat is felvállaló, nem szenteskedő, őszinte és elsősorban élhető életvitel. És ezzel együtt minden, ami hozzá tartozott: a 15 évvel korábbi, Bokorbeli fiatalok és idősebbek – csak így hirtelen, akik eszembe jutnak: Kaszap Gábor, Márczi testvérek, Simonyi Gyusza és Kaci, a csoportok és a Bokor gyerektábor és még sok más élmény, ami akkor fontosnak látszott életemben.
- Visszatekintve a múltra, ma semmilyen módon már nem tartom magamat a Bokorhoz tartozónak. Nem járok el a közösség rendezvényeire és nincsenek Bokor alapú csoportjaim sem. Ugyanakkor a gyökerek, a gondolkozásmód megmaradt. Ma is ezekhez tartom magamat.
- A Bokorban és a családomban tanult vallásosság és istenhit számomra egy sokkal személyesebb, mindennapjaimban megnyilvánuló formát kapott. Nem egy ideológiához kötődik. Vagyis talán egyetlen tétel, parancs határozza meg: Szeresd felebarátodat! Néha van imaéletem is, de erre mindig, mint olyasmire gondolok, ami lehetne sokkal jobb, sokkal közvetlenebb is.
- Hivatásom választását is ez a parancs határozta meg. Kulturális antropológiát tanultam, és már tanítok is az ELTÉ-n. Mai életem számára minden lényeges mozzanatot ez hat át, ez határoz meg. Szó szerint mindent. Feleségem is antropológus, munkám a palesztin keresztények élete körül forog, gondolkozásomat ennek a szakmának a gondolkozásformája határozza meg és remélem, hogy megnyilvánulásaim is ezt közvetítik. Ez a gondolkozásforma a jelenből indul ki. Nem régi kövületeket, emlékeket, tanításokat, szokásokat, táncokat és énekeket vizsgál, persze azok is fontosak, hanem a jelen körülmények között, a jelenlegi kultúra

mindennapjainak emberi és közösségi kapcsolatairól gondolkozik. Felismeri, hogy a kultúrák nem jók vagy rosszak, nem fejlettek vagy elmaradottak, hanem egyenrangúak, de különbözők egy változó normarendszeren belül. Nem összemérhetők, mégis valahol az alapjuk közös. Semmiképpen sem ellentétesek, egymással rivalizálók, ahogy ezt a média és sok mai gondolkodó közvetíti. Ez a gondolkodásforma kulturális másság elfogadását és megértését, de nem ellentétet közvetít. Megismer egy kultúrát és az azzal kapcsolatos sztereotípiákat, előítéleteket lerombolni, átvilágítani szándékozva közvetíti annak értékeit egy másik kultúra számára.

- Módszere, hogy a kutató kikapcsolja a saját személyiségét, amennyire csak tudja, hogy megérthesse, megérezze, átélje egy másik kultúra képviselőinek gondolkozásmódját, életét, hagyományait. Teszi ezt azért, hogy mindazt, ami elválasztja őt magát és a saját kultúráját ettől a kultúrától, azt lehetőleg átvilágítsa, és ha lehet, érthetővé tegye mások számára is. Nem tehet mást. Hogy beilleszkedjen, hogy pártatlanul vizsgálni tudja, benne kell élnie – egy közös megértés és kapcsolat érdekében meg kell próbálnia úgy gondolkodni, élni, cselekedni, mint azok, akiket vizsgál. Kicsit bele kell halnia a saját személyiségének ebbe a munkába, hogy létrejöjjön egy más látás, egy más értés és más érzés. Tudományosan ez persze nincs így. Sokan természettudományosan személytelennek szeretnék látni a kulturális antropológiát, míg mások megjelenítik saját maguk és a vizsgált közösség viszonyát. Vannak, akik nem írnak a kutatás ezen aspektusáról, de vannak, akik szövegeikben is reflektálnak önmagukra. Ezért aztán ez a szakma sok helyen nem is elismert, mint a nagy tudomány része. Mindenki próbálkozik saját tudományának legitimizálásával. Például a szociológusoknak, ami egy rokon szakma ez már sikerült, mivel ők kvalitatív eszközök használatával könnyebben elhelyezhetők a természettudományok holdudvarában. Kérdés, hogy mi az ára. A munkámban inkább a kvalitatív módszerek, a mikrokatatások és a „mélyfúrások” a lényegesek. Inkább, mint a statisztika, az eredmények sora. Szinte az előbbi hozzáállás alapelvének mondanám: „Tedd magad zárójelbe!” Úgy érzem, hogy ez a mondat Jézus szájából is elhangozhatott volna. Talán el is hangzott, csak nem ebben a formában. Szóval jézusinak gondolom ezt a szemléletet. Tanárain, kollegáim, akik a legkülönbözőbb vallás és világnézet képviselői, ebben közösen gondolkoznak. Ebből következik, hogy ezen a területen elmondható, hogy minden igaz. Hiszen, mint mondtam, a kultúrák nem ellentétesek, hanem mások, nem egymást kizárók, hanem illeszkedők. Különböznek, de az emberi lények a hétköznapi szintjén hasonlóak. Van a kultúrák között átjárás: ez maga az emberi lény. Így aztán elmondhatom, hogy a saját családom, a barátaim és a kollegáim, tehát életem nagy része ekörül forog. Tudod, ez egy bizonyos szempontból lázadó, nem elfogadott nézet és ez nekem imponál. Ebben nőtem fel, ahogy a gyökereknél már említettem. A Bisztrai név sok helyen kötelez – legalábbis szüleim, nagyszüleim, nagybátyám példája ebbe az irányba mutat. Lázadónak lenni nehéz kenyér, de energizáló. Élettel tölt el.
- Ugyanakkor elmondhatom, hogy az emberi kapcsolatok vizsgálatában nem a közös a fő területem, hanem az ellentét. Ellentétekkel foglalkozom. A konfliktusokat vizsgálom. Az okokat. Miért nincs megértés, empátia, együttérzés? Céлом: megmagyarázni, megmutatni, hogy nem fekete-fehér a világ, hanem színes. Az élet hihetetlenül helyzetfüggő, mégis állandóan a pozitív és negatív sarkok körül forgunk, a jó és a rossz körül. A sztereotípiák a fő ellenségeim. A nagybetűs állítások ellen küzdök. Általánosításra persze szükség van az életben való eligazodáshoz. Ebben

tudom elrendezve látni a világot magam körül, de fix skatulyákra nincs szükség. Pedig minden megnyilvánulásunkat ezek határozzák meg és a média is ezeket közvetíti, gyorsan, nagy hatékonysággal, ahogy a vírus terjed, csak még gyorsabban. A pillanatnyi helyzetben pedig csak a figyelem, a beleélés, a belátás a mérce. Olyan ez, mint a vallási lelkiismeret. Talán nem is olyan, talán ez az.

- Nehéz helyzetekbe kerülök sokszor, mert ennek a munkának köszönhetően a hétköznapjaimban, a baráti körben, a családban, a kollegáim között szeretem magamat az adott állítás ellenkező oldalára helyezni. Érzékeny vagyok a csólátásra. Ez nem mindig jó, főleg ha átgondolás, beleérzés nélkül meg is nyilvánul valamilyen kifejezésben. A szakmában az „ortodox” vonalat képviselem. Vannak a post-modernek, akik zene-, tánc-, színház antropológiával foglalkoznak, illetve a megértést más módszerek segítségével képzelik el. Ez kicsit távol áll tőlem, bár érzem a jogosságát. Elsősorban előadok és írok. Most készültem el az első könyvem kéziratával, melyben a palesztin kutatásom eredményeit foglalom össze. Remélem meg fog jelenni.
- Érzem, hogy mennyit kaptam már az élettől, a környezetemtől. Jól érezhetem magamat és ez alap ahhoz, hogy azt tegyem, amit jónak gondolok önmagam és mások számára is. Hihetetlen sokat kapok a feleségemtől, testvéreimtől, barátaimtól, unokahúgaimtól. Ugyanakkor ott van az a sok furcsa dolog is körülöttem folyamatosan: a betegségek, halál, az élet közhelyes nehézségei, a karrierépítés, az hogy az időmet sokszor nem én birtoklom. Megpróbálok pozitívan hozzáállni.
- Palesztinában megalapítottuk az első és eddig egyetlen rögbi-csapatot. Már 2007 óta létezőnk. A semmiből szerveztük meg, vagyis a fiatal srácok csinálták mindent és az adományozók adták a hozzávalót. Aztán az első meccs Cipruson. Mindig emlékezni fogok rá. A szemekre! Hogy egy izraeli betonfal mellett élő, napi fenyegetettségben élő, egyszerű, kisvárosi gyerek megszervez valami közöset, megtanul rögbizni, elutazik külföldre, hatalmas ruhát kap a meccsen a ciprusi és angol srácoktól, majd együtt sörözik velük... , hát képzelted! Nem az eredmény! A megélés! Amikor elkezdtek szervezni a meccset a neten és felvettük a kapcsolatot a ciprusiakkal – ahogy az angol sofőrgyerek elmondta utazás közben –, azok nem tudták mire vélni a dolgot: palesztinok, meg rögbi?? Hogy kerül a csizma az asztalra? És akkor ezek most terroristák? Tartottak tőle, mert maga játék is kő kemény, meg az előítéletek is kő kemények. Aztán meglátták kik ezek: emberek, olyan srácok, mint ők maguk is. És ezt, ez az egyszerű angol asztalos-gyerek mondta. Mindannyian megélték az eredményt, ami alapvetően nem a gólokban nyilvánult meg. Valami létrejött, amit korábban megakadályozott valami. Egy kapcsolat jött létre. Ez hiányzik ma leginkább a világban. A kapcsolat. És ez nem egy internet kapcsolat volt, hanem egy személyesen megélt kapcsolat, ami már a sajátja.
- Azt gondolom, hogy alapvető célom a jó, az emberhez méltó kapcsolatok elősegítése: a megértés, az együttérzés, a barátság, testvéri érzés, személyesség, segítő szándék kialakítása az emberek a kultúrák között. Ezek visszajelzésén át érzem, hogy hogyan végzem a dolgom. Jönnek-e hozzám a gyerekek, amikor valami egyénit és közöset szervezünk együtt? Lehet-e hozzám fordulni nehéz helyzetekben? Tudok-e tenni valamit az előítéletek, a negatív érzés és gondolkodás ellen?

- Tudod, van ennek a munkának egy önreflektívnek nevezett iránya is. Meglátni a másik és az énem viszonyát. Meglátni a dominenciára törekvést, az okosat, a felnőttet a gyerekek között, felfedezni a saját gyengeségeket. És hát a szerepek... Beid Jala-ban az első hét és az utolsó is az üdvözlésekkel telt. Amíg valakit befogadnak – amennyire hagyja -, majd a távozás előtt az elszakadás nehézsége. Emlékszem, egy taxisra, akit már jól megismertem, hiszen kicsi városkáról volt szó, mikor azt mondtam neki egy nap: lassan indulok. Azt válaszolta: meddig maradsz ott? És akkor szinte úgy érzi magát az ember, hogy be lettem fogadva. Ezt kell meglátni, ezt a kis önteltet, elégedettet. Ott van mindig és el sem lehet kergetni, hiszen igen erős. Látni kell és figyelni rá, lehetőleg előre lenne jó nyakoncsípni, de csak utólag sikerül, ha sikerül. Az önirónia kulcs. A kialakuló „jó fej vagyok” érzést elkapni. Nem bántani, csak rajta tartani a szemet. És tudod mi a furcsa? Otthon, a családban a legerősebb. Azokkal szemben, akiket legjobban szeretek. Hihetetlen. Velük vagyok – inkább nem én, hanem ő – a legtüremlenebb. És a lelkiismeret-furdalás keltéséről már nem is akarok beszélni, mert...
- Minden relatív és megkérdőjelezhető. Ezt ma sajátomnak érzem. És mégis...

A beszélgetés itt megszakadt. Menni kellett tovább. Valahol majd folytatódik, valakivel, valamikor. Ahogy elmenőben néztem a fiatal barátom magas alakját, mintha nem is egyedül lett volna. Sokan voltak körülötte, mellette és felette is. Előtte és utána is. Mintha egy lánc szemeként bekapcsolódott volna egy láthatatlan, hosszú, végeláthatatlan folyamatba.

A beszélgetésen részt vett Bisztrai Márton és Farkas István